

ลมเปลี่ยนทิศ: แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว
จากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพ็ง
อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

WINDS OF CHANGE: GUIDELINES FOR ADAPTING THE OCCUPATIONS
OF WHITE SHRIMP FARMING FROM THE IMPACTS OF FLOODING
BY A CASE STUDY OF THE BAN BANG RAET COMMUNITY,
BAN PHOENG SUB-DISTRICT, PAK PHANANG DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

จิตลดา สีสาย¹, ผกามาศ จันทศรี¹, จิตติมา ดำรงวัฒนะ^{1*}, เขมณัญญ์ อินทรสุวรรณ¹,
สุธิรา ชัยรักษา เงินถาวร¹, เจียร ชูหนู²

Jitlada Seesiy¹, Phakamat Chanthasri¹, Jittima Damrongwattana^{1*}, Khemanat Intharasuwan¹,
Sutira Chairuksa Ngoenthawon¹, Chian Chunu²

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

¹Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

²Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: jittima_dam@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว และ 2) แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่ประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว มี 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 7 คน และผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพ แบบสังเกตการณ์ แบบสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียง มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสำรวจพื้นที่ในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ และประสานงานใช้สถิติวิจัยและวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว เมื่อน้ำท่วมขัง ทำให้น้ำสกปรก คุณภาพน้ำไม่ดี และส่งผลกระทบต่อตัวกุ้งขาว ทำให้ผลผลิตไม่ได้คุณภาพและกุ้งที่อาจเกิดโรคหรือตายเป็นตัวน้ำพาเชื้อโรค ถ้ากุ้งยังเล็กมีความเสี่ยงที่กุ้งจะเป็นโรคและตายมากขึ้น และหากฝนตกเป็นเวลานานมีปริมาณน้ำมากทำให้น้ำล้นตลิ่ง คุณภาพน้ำในบ่อกุ้งจึงไม่ดี ทำให้อุณหภูมิเปลี่ยนแปลงกะทันหัน มีอุณหภูมิต่ำ กุ้งในบ่อปรับตัวไม่ทัน 2) แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว ได้แก่ การปรับวิธีเลี้ยงกุ้ง ด้านช่องทางการจำหน่าย การดูแลความเป็นอยู่ของชาวบ้านจากกรมประมงอำเภอ ซึ่งเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวที่จะได้รับการเยียวยานั้น ต้องไปขึ้นทะเบียนกับกรมประมง ส่วนภาคเอกชนมีการปรับตัวในการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายแบบออนไลน์ และส่งไปยังโรงงาน บริษัท และองค์กรที่รับซื้อกุ้ง ด้วยการส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การปรับตัวด้านการประกอบอาชีพ, การเลี้ยงกุ้งขาว, ผลกระทบอุทกภัย, ชุมชนบ้านบางแรด

Abstract

The objectives of this research article aimed to study 1) The conditions of occupational problems in white shrimp farming and 2) Guidelines for adapting the occupations of white shrimp farming from the impacts of flooding by a case study of the Ban Bang Raet Community. The research used qualitative research methods. Key informants consisted of two groups, including the primary key informants, with a total of seven persons, and the secondary key informants, with a total of six persons. The research instruments consisted of a camera, observation records, a questionnaire, and an audio recorder. The data was collected through field observations in the community, connection-building, and coordination. The results of the research found that. 1) Conditions of occupational problems in white shrimp farming indicated flooding decreased water quality and affected the white shrimp both in terms of production quality and shrimps might develop disease or die. Water from flooding would be a carrier of germs. If the shrimp were still small, there is a high risk that the shrimp would die and be at risk of disease. Additionally, if there were constant rains, it would increase the water level, which would overflow the banks and suddenly decrease the quality of water by lowering the water temperature, affecting the shrimps' adaptation to temperature. 2) Guidelines for adapting the occupations of white shrimp farming indicated the adjustment in the method of shrimp farming, adjustments in distribution channels, and protections on the livelihood of the villagers with involvement from the Fisheries District Office. In order for farmers who worked in white shrimp farming to receive compensation, they must have registered with the Department of Fisheries. The private sector adjusted its operations by expanding the distribution channels, adding online channels for sales, and sending its products to factories, companies, and organizations that bought shrimps with mutual and constant support.

Keywords: Guidelines for Occupational Adaptation, White Shrimp Farming, Flood Effects, Ban Bang Raet Community

บทนำ

การเลี้ยงกุ้งขาวหรือกุ้งขาวแวนนาไม ในประเทศไทยหลังจากที่กรมประมงอนุญาตให้นำเข้าพ่อแม่พันธุ์ที่ปลอดเชื้อเข้ามาทดลองเลี้ยงในปี 2545 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ตอนนั้นกำลังประสบปัญหาในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ในเรื่องของ การเจริญเติบโตช้าเกิดปัญหาหลายอย่าง เช่น การเกิดโรค เนื่องจากเวลาน้ำท่วมแล้วจะมีเชื้อโรคมามากับน้ำ จึงทำให้เกิดผลกระทบมากมายจนทำให้เกษตรกรขาดทุน เกษตรกรจำนวนมากได้เปลี่ยนมาเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมแล้วประสบความสำเร็จ จึงทำให้การเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมได้รับความนิยมในการเลี้ยงมากขึ้น ลักษณะทั่วไปของกุ้งขาวแวนนาไมนั้นเป็นกุ้งขนาดกลาง มีลำตัวและขาสีขาว หางมีสีดำแดง มีผิวลำตัวเรียบ ส่วนหนวดมีสีแดงตลอดทั้งเส้น ไม่พบหนามที่บริเวณตา กุ้งขาวแวนนาไมนั้นสามารถกินอาหารได้หลากหลายและมีความทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมได้ (นลินี อุษสุวรรณ, 2551)

ในพื้นที่ชุมชนบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปแล้วจะเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ลาดลงจากทางทิศตะวันตกไปตะวันออกจรดอ่าวไทยและในพื้นที่ชุมชนบางแรดนั้นจะเกิดน้ำท่วมบ่อยมาก เนื่องจากอยู่ติดทะเลมีสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงบ่อยและเกิดพายุบ่อยครั้ง จึงส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพในการเลี้ยงกุ้งเป็นอย่างมาก ปัญหาที่พบเจอบ่อย เช่น น้ำท่วมขัง และน้ำล้นตลิ่ง เกษตรกรจึงได้มีการคิดวิธีการรับมือมากมายหลายวิธี เช่น เมื่อเกิดฤดูฝนคนเลี้ยงกุ้งอาจจะต้องปรับตัว

เพราะจะประสบปัญหาเรื่องความเค็มและอุณหภูมิที่ค่อนข้างแปรปรวนผิดปกติทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ทำความเสียหายให้กับเกษตรกรอย่างมาก อาจพบปัญหาทั้งนี้คือ กุ้งเห็งอกดำหรืออกดำเนื้อขุ่น ช่วงฤดูฝนชาวบ้านที่เลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่วางแผนการปล่อยกุ้งค่อนข้างจะพร้อมเพรียงกัน สามารถเลี้ยงกุ้งได้ง่ายกว่าหน้าแล้งหรือหน้าหนาว แต่อย่าได้ประมาท เพราะการเลี้ยงกุ้งในช่วงฤดูฝนก็มีปัญหาเหมือนกัน ดังนั้น การเลี้ยงกุ้งในช่วงฤดูฝน มีการวางแผนการเลี้ยง และการป้องกันแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในแต่ละพื้นที่

การปรับตัวของชาวบ้านหลังจากปล่อยลูกกุ้งแล้วเกิดฝนตก ขณะที่ลูกกุ้งยังไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพบ่อที่น้ำฝนชะล้างเอากรดบริเวณคั่นบ่อลงมาอาจทำให้ลูกกุ้งที่อ่อนแอตายได้ง่าย การใช้ปูนมาร์ลหว่านบริเวณขานบ่อจะช่วยลดปัญหาได้ค่อนข้างมากและเมื่อเกิดปัญหากุ้งลอยหรือตายหลังจากฝนตก ส่วนมากจะเกิดกับบ่อเก่าที่เลี้ยงกุ้งมานานไม่ค่อยได้ถ่ายน้ำหรือบ่อที่ปูพลาสติกมานานและมีการฉีกขาดหรือบ่อที่ไม่ได้นำเลนกันบ่อออกก่อนการปล่อยกุ้งเมื่อฝนตก น้ำฝนจะมีอุณหภูมิต่ำไหลลงบ่อโดยชะล้างเอากรดจากคั่นบ่อลงมาทำให้ pH ของน้ำในบ่อต่ำมีผลทำให้แก๊สไนโตรเจนกระจายตัวมากขึ้นกุ้งจะลอยขึ้นมาที่ผิวน้ำหรือตายได้ วิธีการแก้ไขกำจัดแก๊สไนโตรเจนระบายน้ำกันบ่อออกพร้อมกับใช้ปูนขาวละลายน้ำสะอาดให้ทั่วบ่อเพื่อปรับให้ pH ของน้ำสูงกว่า 7.5 หลังจากนั้นควรงดหรือลดปริมาณอาหารลงตามสมควรโดยเฉพาะในมือเช้าและกลางคืน น้ำจะมีค่า pH และปริมาณออกซิเจนต่ำจนกว่ากุ้งจะเริ่มเข้ายอมากินอาหารตามปกติ (ตุลฮาบ หวังสุข, 2565)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้สนใจในการศึกษาเรื่อง ลมเปลี่ยนทิศ: แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะได้เล็งเห็นถึงปัญหาของกุ้งขาวที่มาจากภัยธรรมชาติ จึงได้นำปัญหานี้มาวิเคราะห์และหาแนวทางการแก้ไข เพื่อเป็นแนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครอบครัวผู้ประกอบอาชีพมีการเลี้ยงกุ้งขาวโดยมีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้งขาวในระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป ในชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้งขาว จำนวน 7 คน ได้แก่ 1) นายเพียร จันทศรี 2) นายสุริยะ แก้วประเสริฐ 3) นายสมบัติ สุวรรณพงศ์ 4) นายสมญา สุขคะตะ 5) นางละออง ส่งนาค 6) นายสุริยา เรืองศรี และ 7) นายทำนอง ส่งนาค
2. ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้สนับสนุนและส่งเสริมการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวของชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 6 คน ได้แก่ 1) นายกฤตภัทร จันทร์ชื่น (ดำรงตำแหน่งรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเพิง) 2) นายวิรัตน์ ช่อผูก (ดำรงตำแหน่งเลขานายกององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเพิง) 3) นางสาวนงเยาว์ บุญคงมา (ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเพิง) 4) นายศักดิ์ชาย พวงสุวรรณ (ตัวแทนจำหน่ายรับซื้อกุ้งขาว) 5) นายปรีชา ปรีดาศักดิ์ (ร้านขายอาหารกุ้งและเวชภัณฑ์สัตว์น้ำ) และ 6) นายโสภิตา ช่อผูก (เจ้าของฟาร์มอนุบาลเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อจำหน่าย)

เครื่องมือรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องบันทึกภาพ เป็นการใช้อุปกรณ์ถ่ายภาพเพื่อถ่ายภาพไว้เป็นหลักฐานในการวิจัย เพราะขณะสัมภาษณ์ อาจจะต้องใช้อุปกรณ์ในการเก็บภาพเพื่อนำมาใช้ในการวิจัย
2. แบบสังเกต เป็นแบบที่ใช้ในการสังเกตในขณะที่สัมภาษณ์ หรือเพื่อสังเกตการณ์ในการตอบคำถามของผู้ถูกสัมภาษณ์ว่าตอบตรงประเด็น และตามข้อมูลจริงเท็จ เป็นการสังเกตกำหนดแนวทาง โดยการใช้สายตา
3. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามไว้เพื่อต้องการเก็บบันทึกข้อมูลในการวิจัย พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด และตรงประเด็นมากที่สุด
4. เครื่องบันทึกเสียง เป็นการบันทึกเสียงตอนสัมภาษณ์ เนื่องจากบางครั้งการจดบันทึกระหว่างสัมภาษณ์ไม่ทัน ก็ยังมีเครื่องบันทึกเสียงเป็นเครื่องสำรองข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สำรวจพื้นที่ในชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นก่อน หลังจากนั้นจึงไปสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของวิธีการเลี้ยงกุ้งขาว
2. สร้างความสัมพันธ์ และแนะนำตัวเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้วิธีการเลี้ยงกุ้งขาว พร้อมทั้งสอบถามข้อมูลเบื้องต้น ทั้งวิธีการทำ ปัญหาการเลี้ยงกุ้งขาว และแนวทางส่งเสริมการเพาะพันธุ์กุ้งขาว
3. ประสานงานโดยใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูลรายละเอียดแบบเจาะลึก โดยนัดวัน เวลา และสถานที่ จากนั้นผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล และรายละเอียดแต่ละประเด็นโดยพบปะพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมาย พร้อมถ่ายภาพประกอบ
4. รวบรวมวิเคราะห์ และสรุปผล หากปรากฏว่าขาดรายละเอียดข้อมูลส่วนใดก็ไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง ลมเปลี่ยนทิศ: แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อเท็จจริงกับข้อมูลที่ได้มา โดยนำข้อมูลที่เป็นความจริงนั้น มาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

สภาพปัญหาการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษาชุมชน บ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. สภาพปัญหาน้ำท่วมขัง พบว่า หลังจากที่ฝนตกบ่อยมาก บริเวณบ่อเลี้ยงกุ้งจะเกิดน้ำท่วมขังและทำให้เกิดน้ำเสีย โรคส่วนใหญ่ที่เกษตรกรเลี้ยงกุ้งขาวเจอมักมาจากน้ำสกปรก เพราะน้ำท่วมขังจะเป็นตัวนำพาเชื้อโรค ถ้ากุ้งยังเล็กจะมีความเสี่ยงมากที่กุ้งจะตายและเสี่ยงโรค กุ้งกินอาหารได้น้อยลง จำนวนกุ้งตายในบ่อเลี้ยงกุ้งจะมากขึ้น

ภาพที่ 1 แสดงสภาพปัญหาน้ำท่วมขัง

2. สภาพปัญหาน้ำล้นตลิ่ง พบว่า ในช่วงเวลาที่ฝนตกต่อเนื่องและติดต่อกันเป็นเวลานาน มีปริมาณน้ำที่เยอะเกินไปภายในบ่อกุ้ง คุณภาพน้ำในบ่อกุ้งจึงไม่ดีจะส่งผลกระทบต่อผลผลิต ภัย ภัย กับน้ำท่วมขัง เป็นปัญหาทำให้คุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลงกะทันหัน กุ้งในบ่อปรับตัวไม่ทัน บางครั้งก็จะทำให้ตัวกุ้งเกิดบาดแผลและทำให้กุ้งตาย แต่ถ้ากุ้งตายก็ต้องจับก่อน ทำให้ขาดทุนเวลาจับไปขาย รายได้ก็น้อยลง

ภาพที่ 2 แสดงสภาพปัญหาน้ำล้นตลิ่ง

แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแตร ตำบลบ้านเพ็ง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. การปรับตัวในด้านวิธีการเลี้ยงกุ้ง

1.1 วิธีการเลี้ยง พบว่า ต้องวางแผนการเลี้ยงไว้ล่วงหน้า เวลาเลี้ยงกุ้งในหน้าฝนก็จะมี การรับมือ คือ เวลาเลือกลูกกุ้งก็ต้องเลือกที่พันธุ์ดี ๆ ต้องเลือกจากโรงเพาะที่มีมาตรฐานจะทำให้กุ้งแข็งแรง เวลาปล่อยก็ต้องปล่อยน้อยกว่าปกติ เพราะถ้าปล่อยเยอะจะเครียดได้ เมื่อถึงฤดูฝนนั้นก็เกิดปัญหาหลายอย่างจึงต้องมีวิธีการรับมือในช่วงหน้าฝนเพื่อเพิ่มผลผลิต จัดเตรียมเครื่องสูบน้ำสร้างออกซิเจนในบ่อกุ้ง ควรเลือกอาหารกุ้งที่ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นการระมัดระวังกุ้งไม่ให้ติดเชื้อหรือเกิดโรค

ภาพที่ 3 แสดงกั้นหินตีน้ำ บำบัดน้ำเสีย

ภาพที่ 4 แสดงจุลินทรีย์ปรับสภาพน้ำ

1.2 การเตรียมบ่อเลี้ยง พบว่า ตรวจสอบว่าพื้นบ่อเหมาะกับดินแบบใด เช่น ดินเป็นกรด ดินทราย ดินลูกรัง หรือดินเหนียวแข็ง หลังจากบ่อที่เคยจับกุ้งแล้วนั้นเราต้องทำการตักดินเลนออกให้หมดแล้วตากบ่อไว้ก่อนจึงค่อยวัดค่าระดับความเป็นกรด - ด่างของดิน ค่าของดินนั้นต้องเท่ากับ 7 และใช้ปูนเผาในการฆ่าเชื้อโรคในบ่อหลังจากนั้นก็หว่านปูนขาวรอบบ่อสัก 2 วัน ก่อนสูบน้ำเข้าบ่อและต้องมีบ่อพักน้ำสำรองเพื่อไว้เติมน้ำทุกวันหลังจากนั้นก็ทำสีน้ำให้เป็นสีเขียวโดยใช้ปุ๋ยคอก เมื่อนำน้ำเข้าบ่อเลี้ยงแล้วก็ต้องใส่ปูนแล้วพ่นน้ำก่อนที่จะปล่อยกุ้ง 4 - 5 วัน และการเลี้ยงกุ้งในบ่อปูน โดยล้างบ่อปูนให้สะอาด ใส่ปุ๋ยและใส่คลอรีนเพื่อกำจัดเชื้อโรคในบ่อ แช่คลอรีนประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วปล่อยน้ำทิ้ง และล้างบ่อเพื่อทำความสะอาดคลอรีน หลังจากนั้นก็สามารถใส่น้ำเพื่อเตรียมสำหรับการเลี้ยงกุ้ง

ภาพที่ 5 แสดงบ่อเลี้ยงกุ้ง

ภาพที่ 6 แสดงบ่อเลี้ยงกุ้ง

2. การปรับตัวในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ประกอบการอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว โดยการถามไถ่ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการลงพื้นที่หลังจากเกิดอุทกภัยแล้วนำผลกระทบที่เกิดขึ้นมาหาแนวทางในการแก้ไข ส่วนภาคเอกชนได้มีการปรับตัวในการขยายช่องทางการจัดจำหน่าย โดยเพิ่มช่องทางออนไลน์เข้ามาและส่งไปยังโรงงานหรือบริษัทที่รับซื้อกุ้ง และองค์กรที่เกี่ยวข้องล้วนมีการส่งเสริมซึ่งกันและกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

สภาพปัญหาการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพ็ง อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช อภิปรายผลใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพปัญหาน้ำท่วมขัง พบว่า หลังจากที่ฝนตกบ่อยมาก บริเวณบ่อเลี้ยงจะเกิดน้ำท่วมขังและทำให้เกิดน้ำเสีย โรคส่วนใหญ่ที่เกษตรกรเลี้ยงกุ้งขาวเจอมักมาจากน้ำสกปรก เพราะน้ำท่วมขังจะเป็นตัวนำพาเชื้อโรค ถ้ากุ้งยังเล็กก็จะมีความเสี่ยงมากที่กุ้งจะตายและเสี่ยงโรค กุ้งกินอาหารได้น้อยลง จำนวนกุ้งตายในบ่อเลี้ยงกุ้งจะมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกรมอุตุนิยมวิทยา ได้ศึกษาหนังสืออุตุนิยมวิทยาภัยธรรมชาติในประเทศไทย พบว่า น้ำท่วมขัง เป็นลักษณะของอุทกภัยที่เกิดขึ้นจากปริมาณน้ำสะสมจำนวนมากที่ไหลมาในแนวระนาบจากที่สูงไปยังที่ต่ำเข้าท่วมอาคารบ้านเรือน สวนไร่นาได้รับความเสียหายหรือเป็นสภาพน้ำท่วมขัง ในเขตเมืองใหญ่ที่เกิดจากฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีสาเหตุมาจากระบบการระบายน้ำไม่ดีพอ มีสิ่งก่อสร้างกีดขวางทางระบายน้ำหรือเกิดน้ำทะเลหนุนสูง กรณีพื้นที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2552)

2. สภาพปัญหาน้ำล้นตลิ่ง พบว่า ในช่วงเวลาที่ฝนตกต่อเนื่องและติดต่อกันเป็นเวลานาน มีปริมาณน้ำที่เอะเกินไประบายในบ่อเลี้ยง คุณภาพน้ำในบ่อเลี้ยงจึงไม่ดีขึ้นส่งผลกระทบต่อผลผลิต กุ้งกับน้ำท่วมขัง เป็นปัญหาทำให้คุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลงกะทันหัน กุ้งในบ่อปรับตัวไม่ทัน บางครั้งก็จะทำให้ตัวกุ้งเกิดบาดแผลและทำให้กุ้งตาย แต่ถ้ากุ้งตายก็ต้องจับก่อน ทำให้ขาดทุนเวลากลับไปขาย รายได้ก็น้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จีราวรรณ นิกเว็น และอุมาพร คำหมอน ได้ศึกษาการประเมินพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยในพื้นที่ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก และเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการจ่ายเงินชดเชยอุทกภัย ปีพ.ศ. 2554 พบว่า อุทกภัย เป็นภัยที่เกิดจากน้ำท่วม ซึ่งมีสาเหตุโดยตรงเกิดจากการที่ฝนตกหนักกว่าปกติ

และต่อเนื่องเป็นเวลานานในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง ทำให้เกิดน้ำไหลหลากไปตามผิวดินลงสู่แม่น้ำลำธารส่งผลให้ระดับน้ำในแหล่งเก็บน้ำหรือแหล่งน้ำในธรรมชาติมีระดับสูงกว่าปกติและไหลเข้าท่วมบ้านเรือนก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ (จิราวรรณ นิกะวัน และอุมาพร คำหอม, 2558)

แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การปรับตัวในด้านวิธีการเลี้ยงกุ้ง

1.1 วิธีการเลี้ยง พบว่า ต้องวางแผนการเลี้ยงไว้ล่วงหน้า เวลาเลี้ยงกุ้งในหน้าฝนก็จะมีกรับมือคือ เวลาเลือกลูกกุ้งก็ต้องเลือกที่พันธุ์ดี ๆ ต้องเลือกจากโรงเพาะที่มีมาตรฐานจะทำให้กุ้งแข็งแรง เวลาปล่อยก็ต้องปล่อยน้อยกว่าปกติ เพราะถ้าปล่อยเยอะกุ้งจะเครียดได้ เมื่อถึงฤดูฝนนั้นก็เกิดปัญหาหลายอย่างจึงต้องมีวิธีการรับมือในช่วงหน้าฝนเพื่อเพิ่มผลผลิต จัดเตรียมเครื่องต้นน้ำเพื่อสร้างออกซิเจนในบ่อกุ้ง ควรเลือกอาหารกุ้งที่ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นการระมัดระวังกุ้งไม่ให้ติดเชื้อหรือเกิดโรค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกัญญารัตน์ สุนทรา และอัญชลี คมปฏิภาณ ซึ่งพบแนวทางการแก้ไขปัญหาวาว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งจะต้องประเมินสถานการณ์การเลี้ยงว่าในรอบการเลี้ยงต่อไปว่าจะต้องเผชิญกับอะไรบ้าง โดยดูจากข้อมูลที่ผ่านมาซึ่งคาดว่าปริมาณน้ำฝนปีนี้น่าจะมากกว่าปีที่แล้วสำหรับคำแนะนำในการเลี้ยงกุ้งช่วงฤดูฝน 1) ปล่อยลูกกุ้งในอัตราความหนาแน่นน้อยกว่าปีที่ผ่านมาเพื่อรองรับปริมาณฝนที่คาดว่าจะมีมากกว่าปกติ 2) ควรเพิ่มเครื่องให้อากาศให้มากขึ้นเตรียมความพร้อม กรณีฉุกเฉิน เช่น อากาศปิด ฝนตกชุกออกซิเจนต่ำเนื่องจากปล่อยกุ้งแน่น แพลงก์ตอนในบ่อมีมาก (กัญญารัตน์ สุนทรา และอัญชลี คมปฏิภาณ, 2562)

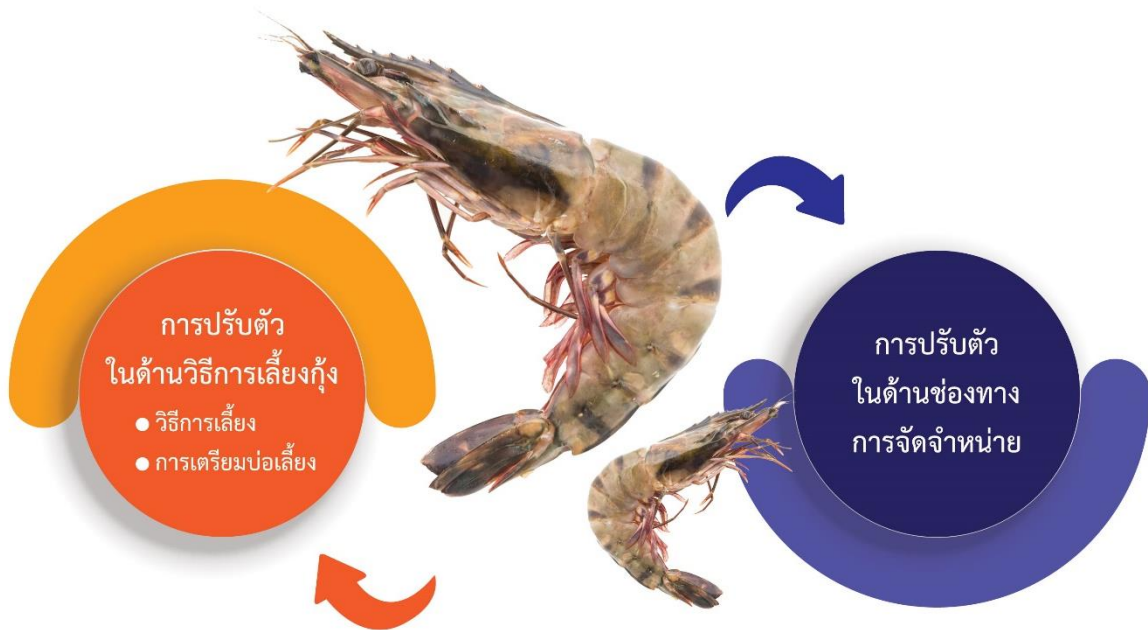
1.2 การเตรียมบ่อเลี้ยง พบว่า ตรวจสอบว่าพื้นบ่อเหมาะกับดินแบบใด เช่น ดินเป็นกรด ดินทราย ดินลูกรัง หรือดินเหนียวแข็ง หลังจากบ่อที่เคยจับกุ้งแล้วนั้น เราต้องทำการตากดินเลนออกให้หมดแล้วตากบ่อไว้ก่อนจึงค่อยวัดค่าระดับความเป็นกรดต่างของดิน ค่าของดินนั้นต้องเท่ากับ 7 และใช้ปูนเผาในการฆ่าเชื้อโรคในบ่อ หลังจากนั้นก็หว่านปูนขาวรอบบ่อสัก 2 วัน ก่อนสูบน้ำเข้าบ่อและต้องมีบ่อพักน้ำสำรองเพื่อไว้เติมน้ำทุกวันหลังจากนั้นก็ทำสีน้ำให้เป็นสีเขียว โดยใช้ปุ๋ยคอกเมื่อนำน้ำเข้าบ่อเลี้ยงแล้วก็ต้องใส่ปูนแล้วเทน้ำก่อนที่จะปล่อยกุ้ง 4 - 5 วัน และการเลี้ยงกุ้งในบ่อปูน โดยล้างบ่อปูนให้สะอาด ใส่ปูนและใส่คลอรีนเพื่อกำจัดเชื้อโรคในบ่อ แซ่คลอรีนประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วปล่อยน้ำทิ้ง และล้างบ่อเพื่อทำความสะอาดคลอรีน หลังจากนั้นก็สามารถใส่น้ำเพื่อเตรียมสำหรับการเลี้ยงกุ้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสงขลา โดยการเตรียมบ่อเลี้ยงก่อนการเลี้ยงกุ้ง ควรมีการตรวจความเป็นกรด - ด่างของดิน ถ้ามีค่าความเป็นกรด - ด่าง ต่ำกว่า 8.0 ให้โรยปูนขาว (CaO) ที่มีส่วนผสมของแมกนีเซียมออกไซด์ (MgO) ร้อยละ 25 - 30 ปริมาณการใช้ขึ้นอยู่กับสภาพดินในแต่ละที่โดยใช้ประมาณ 10 - 20 กิโลกรัมต่อไร่ต่อครั้ง ตากไว้ให้แห้งประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วนำน้ำเข้าบ่อเลี้ยงประมาณ 10 เซนติเมตร เพื่อให้ปูนละลายซึมลงไปในพื้นที่บ่อเลี้ยง (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสงขลา, 2558)

2. การปรับตัวในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว โดยการถามไถ่ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการลงพื้นที่หลังจากเกิดอุทกภัยแล้วนำผลกระทบที่เกิดขึ้นมาหาแนวทางในการแก้ไข ส่วนภาคเอกชนได้มีการปรับตัวในการขยายช่องทางการจัดจำหน่าย โดยเพิ่มช่องทางออนไลน์เข้ามาและส่งไปยังโรงงานหรือบริษัทที่รับซื้อกุ้ง และองค์กรที่เกี่ยวข้องล้วนมีการส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เบญจวรรณ สระทองยอด ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการซื้อลูกกุ้งของผู้ประกอบการฟาร์มเลี้ยงกุ้งในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมด้านช่องทางการจำหน่ายอยู่ในระดับมากแต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ท่านพึงพอใจในการรับคำสั่งซื้อและส่งมอบตามเวลาอาจเนื่องจากการให้บริการเร็วและตรงต่อเวลาเป็นการให้ความสำคัญสูงสุดของผู้ประกอบการ (เบญจวรรณ สระทองยอด, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษานำมาวิเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพ การเลี้ยงกุ้งขาว จากผลกระทบอุทกภัย ดังนี้ 1) การปรับตัวในด้านวิธีการเลี้ยงกุ้ง คือ มีการวางแผนในทุก ๆ ด้าน การเลือกพันธุ์กุ้งที่ดี เตรียมโรงเพาะกุ้งที่ได้มาตรฐาน และจัดเตรียมเครื่องต้นน้ำสร้างออกซิเจนในบ่อกุ้ง ในส่วนของการเตรียมบ่อกุ้ง ตรวจสอบและปรับสภาพดินบ่อเลี้ยงให้เหมาะสม และใช้ปูนเผาฆ่าเชื้อโรคในบ่อ 2) การปรับตัวในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย คือ หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่าย ส่วนภาคเอกชนขยายช่องทางการจัดจำหน่ายโดยเพิ่มช่องทางออนไลน์และส่งไปยังโรงงาน การที่องค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมมือกันส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งขาว และการจัดจำหน่ายทำให้เกิดแนวทางการปรับตัวที่ดี สร้างอาชีพที่ยั่งยืน ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า 1) สภาพปัญหาการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย กรณีศึกษา ชุมชนบ้านบางแรด ตำบลบ้านเพิง อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 2 ประเด็น ได้แก่ 1.1) สภาพปัญหาน้ำท่วมขัง ทำให้เกิดน้ำเสีย โรคกุ้งส่วนใหญ่มาจากน้ำสกปรกเป็นต้นน้ำพาเชื้อโรค ถ้ากุ้งยังเล็ก ก็มีความเสี่ยงมากที่เป็นโรคและตาย และ 1.2) สภาพปัญหาน้ำล้นตลิ่ง ในช่วงเวลาที่ฝนตกต่อเนื่องจะมีปริมาณน้ำที่มาก คุณภาพน้ำไม่ดี ทำให้คุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลงกะทันหัน กุ้งในบ่อปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดบาดแผลและตาย และ 2) แนวทางการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาวจากผลกระทบอุทกภัย มีดังนี้ 2.1) การปรับตัวในด้านวิธีการเลี้ยงกุ้ง ได้แก่ 2.1.1) วิธีการเลี้ยง ต้องวางแผนการเลี้ยงไว้ล่วงหน้า ในหน้าฝนต้องเลือกลูกกุ้งพันธุ์ที่ดี ๆ มีมาตรฐานจะทำให้กุ้งแข็งแรง เวลาปล่อยก็ต้องปล่อยน้อยกว่าปกติ เพราะถ้าปล่อยเยอะกุ้งอาจจะเครียดได้ และ 2.1.2) การเตรียมบ่อเลี้ยง ต้องตรวจสอบว่าพื้นบ่อเหมาะกับดินแบบใด บ่อที่เคยจับกุ้งแล้วต้องตักดินเลนออกให้หมดแล้วตากบ่อไว้ก่อน จึงค่อยวัดค่าระดับความเป็นกรด - ด่างของดิน และใช้ปูนเผาในการฆ่าเชื้อโรคในบ่อ และ 2.2) การปรับตัวในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ประกอบอาชีพการเลี้ยงกุ้งขาว ส่วนภาคเอกชนมีปรับตัวในการขยายช่องทางการจำหน่ายแบบออนไลน์

และส่งไปยังโรงงานหรือบริษัท และองค์กรที่รับซื้อกุ้ง ซึ่งต้องมีการส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะ 1) ควรให้ความสำคัญต่อการเปิดรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงและมีประสิทธิภาพให้มากขึ้น 2) ควรสร้างเครือข่ายเกษตรกร โดยมีทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างอำนาจทางการตลาด 3) ควรหาโอกาสเข้าร่วมอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งขาว เพื่อนำมาปรับปรุงในกระบวนการผลิตของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 4) ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมและการศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้งขาว จัดเวทีประชาคมในการหาแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับผลกระทบของการเลี้ยงกุ้งขาวที่เกิดขึ้นจากอุทกภัย และ 5) เจ้าหน้าที่กรมประมงควรเข้าไปมีบทบาทในการให้ความรู้ คำแนะนำในการเลี้ยงกุ้งขาวแก่เกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุตุนิยมวิทยา. (2552). หนังสืออุตุนิยมวิทยา ภัยธรรมชาติในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองสื่อสารสารสนเทศ กรมอุตุนิยมวิทยา.
- กัญญารัตน์ สุนทร และอัญชลี คมปฏิภาณ. (2562). เฝ้าระวังการเลี้ยงกุ้งทะเลในช่วงฤดูฝน. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2567 จาก https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20190620143800_1_file.pdf
- จิราวรรณ นิกเว็น และอุมพร คำหอม. (2558). การประเมินพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยในพื้นที่ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก และเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการจ่ายเงินชดเชยอุทกภัย ปี พ.ศ. 2554. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ตุลฮาบ หวังสุข. (2565). เลี้ยงกุ้งหน้าฝน....พบเจอปัญหาเช่นไร? เรียกใช้เมื่อ 12 มิถุนายน 2565 จาก http://www.nicaonline.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1430:2012-07-06-09-01-13&catid=37:2012-02-20-02-58-06&Itemid=117
- นลินี อัยสุวรรณ. (2551). การศึกษาเปรียบเทียบการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไม (*Litopenaeus vannamei*) ด้วยวิธีปล่อยลูกกุ้งในบ่อและอนุบาลในคอกพลาสติกด้วยน้ำความเค็มต่ำ. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การประมง. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เบญจวรรณ สระทองยอด. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ลูกกุ้งของผู้ประกอบการฟาร์มเลี้ยงกุ้งในจังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสงขลา. (2558). การจัดการภายในฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้ง. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2567 จาก <https://www4.fisheries.go.th/local/index.php/main/site/cf-songkhla>